

UGRENOVIĆ

Ugrešić

UPOTREBA DRVETA
I SPOREDNIH
PRODUKATA ŠUME

ZAGREB

1948

Ugreb

UPOTREBA DRVETA
I
SPOREDNIH PRODUKATA
ŠUME

Napisao

prof. ing. dr. ALEKSANDAR UGRENOVIĆ

red. profesor univerziteta

Z A G R E B 1 9 4 8

IZDANJE NAKLADNOG ZAVODA HRVATSKE
REDAKCIJA MINISTARSTVA INDUSTRIJE N. R. HRVATSKE
ODJEL ZA STRUČNO ŠKOLSTVO

PREDGOVOR

Ovo je šesta i posljednja knjiga moga djela »Iskorišćavanje šuma«. Njome je zaključen prikaz tehnike iskorišćavanja šuma. Taj prikaz donesen je načinom, za koji smo smatrali, da metodički najbolje odgovara knjizi, koja u isti čas treba da bude udžbenik i priručnik.

Tko bude čitao knjigu kao udžbenik, naći će u njoj zaokruženu sliku prostrane oblasti upotrebe drveta i ostalih produkata šume. A ne valja smetnuti s uma, da je upotreba upravo krajnji cilj kome služi čitava tehnika iskorišćavanja. Tko knjigu bude prelistavao kao priručnik, osjetit će kako su materijalna kultura — a dobrim dijelom i duhovna kultura — kemijska industrija, tehnika i privreda nedjeljivo vezane za drvo i ostale produkte šume.

Prirodno je, da se tok historijskih događaja odrazio i na strukturi djela. Prve četiri knjige izašle su u vremenu od godine 1931. do 1935. U knjizi petoj i šestoj bila su potrebna izvjesna pomjeranja u razmješčaju građe i promjene u načinu prikazivanja. Industrijalizacijom zemlje, planskom privredom i proširivanjem nastavnog plana iz oblasti iskorišćavanja šuma na šumarskim fakultetima, javila se potreba da se ta oblast obuhvati što potpunije.

Knjiga šesta sastoji se stvarno iz dvije česti. Prvom česti, koja govori o upotrebi drveta, ona se neposredno veže o prvih pet knjiga. U drugoj česti razrađeno je pitanje ostalih takozvanih sporednih produkata šume.

Istina, šesta knjiga čini zaključni dio cjeline, no ona je pisana na način, koji omogućava da se ona čita i zasebno. Zbog toga će se čitaocu činiti, da su mu neki prikazi poznati već iz ranijih svezaka. Takav način pisanja vršen je namjerno, da bi čitalac, koji se zanima za upotrebu drveta, imao pred očima zaokruženu cjelinu, a da ne mora pojedinosti tražiti u ranijim svescima.

No da se čitaocu omogući vezivanje građe, to jest, da se olakša traženje onoga, što je o istom pitanju rečeno već ranije, doneseni su u zagradama brojevi knjige i strane, na kojima je pisano o istom predmetu. Sa istim ciljem donesen je na kraju knjige alfabetski registar materije za svih šest knjiga.

U obradi sporednih produkata knjiga se razlikuje od ostalih evropskih udžbenika. Današnje privredne prilike, dale su mnogome dosadanjem sporednom produktu šume veće značenje nego ranije (kora, smola, ljekovito bilje). Poneki zaboravljeni produktat šume dolazi ponovo na površinu. Otuda potreba da se pitanje iskorišćavanje sporednih produkata obradi opširnije.

Vjerujući, da će historijski ekskurzi biti od koristi piscima budućnosti, koji će pisati historiju naših šuma i njihovog iskorišćavanja, mi smo često zagledali u prošlost, pa i u onu vrlo daleku.

Na ovome mjestu izražavamo svoju zahvalnost Ministarstvu industrije, koje je omogućilo izdavanje knjige, i Saveznoj Komisiji za Standardizaciju, koja je dopustila, da se u knjigu unesu izvaci iz standarda.

Drugovima ing. Adamu Armandi, red. profesoru, ing. Krunoslavu Tonkoviću, hon. nastavniku tehničkog fakulteta u Zagrebu, ing. Stanku Flöglu, profesoru, dr. ing. Milanu Aniću, izvanrednom profesoru polj. šumarskog fakulteta u Zagrebu, i Krešimiru Mihokoviću, nastavniku Industrijske škole u Zagrebu, koji su čitali pojedina poglavlja knjige, zahvaljujem za njihove primjedbe i predloge i na ovome mjestu.

Naročitu zahvalnost dugujem svome mnogogodišnjem saradniku i drugu dr. ing. Ivi Horvatu, sveučilišnom asistentu, koji je izvršio srediavanje rukopisa i korekture. Drugovi, ing. Roko Benić, asistent i Marko Špalj, demonstrator mnogo su me zadužili svojim radom oko opreme knjige i za pomoć oko korekture.

Čitaocce molim, da mi saopće sve eventualne greške i nedostatke na koje naiđu čitajući knjigu.

U Zagrebu, mjeseca februara 1948.

UGRENOVIĆ

SADRŽAJ

Strana

UPOTREBA DRVETA

UVOD — Historijski osvrt — Pogled u prošlost — Znanje o drvetu u starini — Bliska prošlost i sadašnjost — Upotreba drveta u budućnosti	1
I. <i>Upotreba drveta sa gledišta grade i tehničkih svojstava</i> — Građa drveta i njegova upotreba — Tehnička svojstva i upotreba drveta	12
II. <i>Mijenjanje tehničkih svojstava drveta</i> — Mijenjanje boje — Mijenjanje sjaja — Mijenjanje težine — Mijenjanje higroskopiciteta — Mijenjanje žilavosti i savitljivosti — Mijenjanje trajnosti — Mijenjanje upaljivosti i snage ogrijevanja — Furniranje — Lažno antikno pokućstvo — Mijenjanje imena	18
III. <i>Upotreba drveta</i>	34
A) Mehanička prerada — Piljeno drvo — Furniri — Drvo za sanduke	34
B) Kemijska industrija — Celuloza — Sredstva za učinjanje — Etarska ulja — Udobreno i vještačko drvo — Žigice — Suha destilacija drveta — Suha destilacija drveta u SSSR	40
C) Tehnika	46
1. Građevinarstvo — Prednosti drveta — Ocjenjivanje upotrebljivosti — Elementi ocjenjivanja — Upotreba drveta za građenje	46
2. Građenje u zemlji i vodi	58
3. Građenje cesta i putova	61
4. Građenje na vodi i građenje mostova — Dobre i loše strane drveta	63
5. Javni saobraćaj — Željeznički pragovi — Željeznički vagoni — Stupovi za vodove — Tramvajska kola — Generatori	69
6. Brodarstvo — Pogled u prošlost — Šume i mornarica — Drvo za brodove — Građenje drvenog broda — Sortimenti drveta — Vrste drveta	76
7. Rudarstvo — Rudničko drvo	88
8. Mašinstvo — Prednosti drveta — Aeroplani — Drvo u mašinstvu SSSR-a — Ostale mašine	91
9. Mjerenje, crtanje i školske potrebe	97
D) Zanatstvo	99
10. Stolarstvo — Građevno stolarstvo — Stolarstvo za pokućstvo — Ostalo stolarstvo	99
11. Tokarstvo	107
12. Rezbarstvo	108
13. Intarzije	111
14. Muzički instrumenti	114
15. Igračke	116

	Strana
16. Kolarstvo	117
17. Bačvarstvo	119
18. Pletarstvo	121
19. Obučarstvo	122
20. Ostali zanati — Kućni zanati	124
E) Poljoprivreda	125
F) Kućanstvo — Drveni predmeti — Loženje drvetom	129
G) Fiskultura	132
IV. <i>Upotreba drveta po vrstama</i>	133
A) Domaće vrste	133
B) Strane vrste	153
V. <i>Upotreba otpadaka — Pogled u prošlost</i>	159
1. Vrste i važnost otpadaka — Vrste i kategorije — Uzroci postanja — Koristi — Iskorišćavanje — Plansko iskorišćavanje	160
2. Upotreba šumskih otpadaka	164
3. Upotreba otpadaka od mehaničke prerade — Piljevina — Upotreba piljevine — Drveno brašno	165
4. Upotreba polovnog drveta	172
SPOREDNI PRODUKTI	
UVOD	175
VI. <i>Smolarenje — Vrste drveta</i>	178
A) Osnovi — Smolnj kanali — Smola — Dinamika curenja — Tehnika smolarenja	180
B) Metode smolarenja	188
1. Francuska metoda — Opis — Ocjena	188
2. Američka metoda	194
3. Njemačka metoda	196
4. Smolarenje u Sovjetskom Savezu	198
5. Austrijska metoda	203
6. Smolarenje pokrivenim ranama	206
7. Smolarenje uz pomoć kemijskih sredstava	208
8. Smolarenje smreke, ariša i jele — Smolarenje smreke — Smolarenje ariša — Smolarenje jele	209
9. Zasmoljavanje	211
C) Prinosna sposobnost i ekonomičnost smolarenja — Prinosna sposobnost — Ekonomičnost metoda	214
D) Kemijski sastojci smole	219
E) Koristi i štete od smolarenja — Upotreba — Budućnost	221
VII. <i>Podsočivanje — Podsočivanje javora u Americi — Podsočivanje javora u SSSR — Podsočivanje breze u SSSR — Jasenova mana — Kaučuk, gutaperča, lakovi — Iskorišćavanje evonimusa u SSSR</i>	226
VIII. <i>Kora i lišće</i>	236
A) Hrastova kora — Treslovine — Kemizam — Guljenje kore — Trgovanje — Stara kora — Upotreba — Ostale vrste hrasta	237

B) Smrekova kora — Treslovine — Kemizam — Guljenje kore — Upotreba	243
C) Vrbova kora	249
D) Brezova kora — Katran iz brezove kore	253
E) Kora ostalih vrsti drveta — Kestenova, johova kora — Ariševa kora — Brezova kora — Jelova kora — Ostale vrste	255
F) Rujev list — Treslovine — Sabiranje — Sušenje i spremanje — Nečist — Upotreba — Kiseli ruj — Trgovanje	257
G) Ostalo lišće — Domaći podaci — Badanj — Pogled u budućnost	261
IX. <i>Pluto i liko</i>	264
A) Pluto — Prošlost — Osnovni pojmovi — Dobijanje pluta — Period mirovanja — Dobijanje sekundarnog pluta — Način eksploatiranja — Prinos — Prerađivanje — Upotreba — Način prodaje — Budućnost	264
B) Liko — Lipovo liko — Vlakanca iz vrbove kore	273
X. <i>Plodovi i gljive</i>	275
A) Plodovi i sjeme	275
1. Biološki osnovi — Rodavanje sjemenom — Dozrijevanje i opadanje sjemena	276
2. Zetva sjemena — Sabiranje i pohranjivanje	279
3. Sušenje i trušenje sjemena — Sušnice — Trušnice — Osnovi trušenja — Rad oko trušenja	283
4. Ljuštenje krilaca, čišćenje i sortiranje sjemena	293
5. Procenat iskorišćavanja trušnjem	294
6. Pohranjivanje sjemena — Način	294
7. Kvalitete i način prodaje sjemena	296
B) Plodovi za ishranu, prerađu i trošnju — Pitomi kesten — Hrastov žir — Bukvica — Ostale vrste plodova	298
C) Gljive — Gljive kao hranjivo — Iskorišćavanje gljiva — Vrganj — Lisica — Rujnica — Blagva — Grmača — Vještačko gajenje gljiva	302
D) Ekonomska važnost plodova i gljiva	308
XI. <i>Šiška</i> — Biologija — Urod — Procjena i unovčivanje — Sabiranje — Sušenje i čišćenje — Kemijski sadržaj — Trgovina i upotreba — Ostale vrste šišaka	310
XII. <i>Lisnik</i> — Ekonomska važnost i hranjivost — Način dobijanja i upotreba — Prinos — Drvo kao hrana	315
XIII. <i>Ležikovina i suharci</i>	321
XIV. <i>Paša</i> — Paša, ispasišta, pašnjaci — Kategorije pašnjaka — Važnost paše	322
A) Šumska paša — Paša i šuma — Koristi i štete — Stoka i njen ugon — Veličina štete — Količina pašne krme — Iskorišćavanje paše	325
B) Planinska paša — Koristi — Prinos	334
C) Paša na Kršu	337
XV. <i>Šumska prostirka</i>	339
A) Vrste prostirke — Osnovni pojmovi — Pregled vrsta — Veličina prinosa	340

B) Dobijanje prostirke — Tehnika rada — Racionalnost dobijanja — Mjesto i vrijeme dobijanja	343
C) Unovčivanje prostirke — Način unovčivanja	346
D) Važnost prostirke — Šumsko-gospodarska važnost — Poljoprivredna važnost	348
XVI. Treset	351
1. Treset i tresetišta — Treset — Tresetišta — Vrste tresetišta	351
2. Prethodni radovi — Opći pogledi — Količina i kvalitet treseta — Odvodnjavanje — Osnova iskorišćavanja — Godišnji radovi	356
3. Dobijanje — Vrijeme dobijanja — Način dobijanja — Sušenje i spremanje	356
4. Upotreba treseta — Ekonomska važnost	359
XVII. Bilje	361
A) Ljekovito i mirisno bilje — Iskorišćavanje — Sabiranje — Lipov cvijet — Bazga — Velebilje — Borovica — Žutika — Lovorika — Rogač — Planika — Mrča — Buhač — Kadulja — Pelin — Ružmarin — Lincura — Kačuni — Paprat — Veprina — Oman — Despik — Vrijesak — Metvica divlja — Očist — Hrastova mahovina — Miličica	361
B) Tekstilno bilje	370
1. Brnistra — Žetva — Tehnička prerada — Upotreba — Važnost	370
2. Kopriva i cigansko perje — Kopriva — Cigansko perje	375
C) Ostalo tehničko bilje — Trska — Busija — Vlasak	376
D) Ukrasno bilje	378
XVIII. Kemijski sastojci — Alkaloidi — Gorčine — Bojila — Ulja i masti — Lijekovi — Ljepci	385
XIX. Iskorišćavanje tla kulturom	390
1. Šumsko poljsko iskorišćavanje tla — Opći pogledi — Oblici — Lazina — Ograda — Trava — Tekstilno i ljekovito bilje — Koristi	390
2. Iskorišćavanje vrbe — Sječa — Guljenje — Sušenje — Iskorišćavanje kore — Upotreba	394
XX. Životinje — Puhovi — Puževi — Hruštevi — Mravja jaja — Bapci — Pijavice — Zmije	401
XXI. Sastojci tla — Paljenje kreča	404
Literatura	407
Kazalo	413

O PEDESETOJ GODIŠNJICI

(1898—1948)

RADA

ŠUMARSKE NASTAVE I NAUKE
NA ZAGREBAČKOM SVEUČILIŠTU

U V O D

Izlažući predmet nauke o iskorišćavanju šuma mi smo se poslužili načinom, koji nam se činio tehnički najjednostavniji i metodički najjasniji. Udarili smo putem, koji je zacrtan vremenskim slijedom radova od šume do mjesta upotrebe drveta. Da ukratko pregledamo put, koji smo prevalili u dosadašnjih pet knjiga. Pošli smo od šume kao mjesta, na kome priroda stvara materiju zvanu drvo. Tehničke osobine drveta prikazali smo u »Tehnologiji drveta«. Da bi materija drvo postala upotrebljiva za potrebe čovjeka, živa dubeća stabla šume trebalo je oboriti i iz njih izraditi produkte (sortimente). Tu fazu iskorišćavanja označili smo izradivanjem. Izradene produkte trebalo je naročitom tehnikom krenuti sa mjesta izrade i prenijeti ih do mjesta preradivanja, trgovanja, upotrebe, trošnje. Radu u toj fazi dali smo ime iznošenje. Neki produkti mogli su biti upotrebljeni u obliku, u kome su izrađeni u šumi. Naprotiv, neki — da bi se mogli upotrebiti — morali su biti preradeni mehaničkim ili kemijskim načinom.

Krajnji cilj svega rada oko iskorišćavanja šuma jest: dati izrađenim, iznesenim i preradenim proizvodima takav oblik, dimenzije i kvalitet, da bi se oni mogli što bolje upotrebiti za namirivanje potreba čovjeka. Tu fazu, posljednju u nizu radova oko iskorišćavanja šuma, zovemo upotreba drveta. Prikazati tu fazu iskorišćavanja šuma zadatak je prvoga dijela ove knjige.

Kako se iz izloženoga vidi, upotrebi drveta u pravilu prethode izvjesni tehnički radovi bilo u šumi, bilo na postrojenjima i u radionicama. No ne mora da prije svake upotrebe drveta budu izvršeni svi rečeni radovi; nekih radova može da i ne bude prije upotrebe.

Rijetki su slučajevi da upotrebi drveta prethodi samo obaranje. Takav je slučaj kad se tanka stabalca (sa krošnjom) upotrebljavaju u dekorativne ciljeve. Izvjesni sortimenti (od obloga drveta: jarboli, piloti, telegrafski i telefonski stupovi, hmeljarci, kolje za vinograd; od tesanoga drveta: željeznički pragovi, građevno drvo; od cijepanoga drveta: dužica, vratila, šindra) mogu biti predmetom upotrebe neposredno poslije faze izradivanja. Velika je količina produkata, koji se mogu upotrebiti tek pošto su — poslije obaranja i izradivanja — prošli još i fazu meha-

Izdavač Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb
Za izdavača *dr. E. Mušić*
Tehnička redakcija *Zlatko Oršić*
Tisak Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb
Naklada 4.000 primjeraka